

sunt formæ sine materiâ; nec tamen absolutâ simplicitate fruuntur, nec sunt actus *puri*, sed habent permixtionem potentia, utpote qui essentiâ et existentia componuntur. Nam eorum essentia se habet ad existentiam ut potentia ad actum.

In homine duplex jam compositio invenitur, nempe essentia et existentia, materia et formæ. Forma tamen, scilicet anima, etsi corpori arctissimè conjuncta, non pendet ab illo, et sine illo potest existere. — Infra humanam formam, sunt aliæ formæ plus de potentia habentes, et ita propinquæ materia, ut esse sine illâ non queant.

ARTICULUS IV

De finito, infinito et indefinito.

46. Prænotanda circa perfectum et imperfectum.

Perfectum, ut clarè dicit D. Thomas, « est illud cui nihil deest secundum modum suæ perfectionis » (1^a, q. 5, a. 5, c); quod nimirum habet integra naturæ suæ principia, integras potentias, easque ad attingendum finem suum pares.

Porrò perfectum aliud est *relativum*, aliud *absolutum*. Prius illud est quòd *habet omnia attributa quæ sibi secundum suam naturam conveniunt*; v. g. homo est relativè perfectus, seu in specie humanâ, si, ut veteres dicebant, habeat « mentem sanam in corpore sano ». Perfectum verò absolutum dicimus cui *omnes possibles insunt perfectiones, sine ullo limite*.

Quæ carent aliquâ ex perfectionibus naturæ suæ consentaneis propriè dicuntur *imperfecta* seu *mala*; v. g. homo cæcus vel virtute destitutus.

His monitis, agendum nobis est 1° de naturâ, 2° de origine finiti, infiniti et indefiniti.

§ I. — De naturâ finiti, infiniti et indefiniti.

47. Finitum vocatur *quod finem sive limites habet*. — Quare notio finiti, partim *positiva*, et partim *negativa* dicenda est; positiva, quatenus ens aliquod repræsentat; negativa autem, quatenus termino illud circumscribit.

48. Infinitum contrâ denotat aliquid *quod sine seu termino caret*.

Porrò distingui solet in *absolutum* et *relativum*. Infinitum absolutum seu propriè dictum, *illud est quod omnibus perfectionibus perfectissimo gradu pollet*. Infinitum relativum est illud quod *supponitur infinitum in aliquo tantum ordine determinato*; v. g. si cogites lineam infinitam longitudine, vel potentiam quamdam infinitam virtute. — In præsentia non nisi de infinito absoluto sermo nobis est.

Quòd si attendatur ad *rem* notione infiniti exhibitam, maximè positiva est, siquidem repræsentat ens nullis limitibus circumscriptum. Si autem attendatur ad *vocem* ipsam, patet eam esse negativam; nam idem sonat ac *non finitum*.

Demum, si agatur de *modo* quo infinitum dignoscimus, dicendum est illud a nobis apprehendi notione *positivo* — *negativo*; positivâ scilicet quoad *id* quod intelligitur, negativâ autem quoad *modum* quo intelligitur a nobis, quoniam apprehendimus infinitum negatione limitum qui finito insunt.

49. *Indefinitum* medium tenet inter finitum et infinitum; est enim utriusque particeps. Porrò idem sibi vult ac *non definitum*; est autem reipsa finitum, sed ejus limites perspecti aut determinati non sunt, ac potest a nobis vel augeri, vel imminui. Unde non existit nisi in nostro intellectu, cum non percipimus limites alicujus rei, aliunde finitæ.

§ II. — De origine notionis et existentia finiti et infiniti (1).

50. **Assertio 1^a**: *Ex existentia et notione finiti ad notionem et existentiam infiniti assurgere licet*.

Probatur contra Cartesium et quosdam ejus sectatores, qui quum id negavissent, ideam infiniti animo nostro innatam esse voluerunt.

PROB. 1^a PARS, *quod attinet ad notionem infiniti*.

Ex notione aliquâ ad aliam ascendere licet, si cum eâ colligetur, et ad eam manuducat. Sed talis est notio finiti rela-

(1) S. Th., 1^a, q. 88, a. 3; Balmès, *Philos. fundam.*, t. 3, l. 8, c. 6-8.

tivè ad infiniti notionem. Enimvero idea infiniti, qualis nobis inest, tres *generales* conceptus præ se fert: 1° conceptum realitatis cujusdam in genere; 2° conceptum limitis in genere; 3° conceptum negationis limitis in genere. Porrò tres istos conceptus ex rebus finitis haurire nobis licet.

Nam 1. omne ens nobis exhibet certam realitatem, quia præsefert aliquid positivi. — 2. Cùm varia entia mundana inspicimus atque *comparamus*, alia majora et perfectiora, alia autem minora et imperfectiora nobis apparent; v. g., homo perfectior quàm animal apparet, animal perfectius quàm planta, planta perfectior quàm mineralia. Hinc manifestum est ideam limitis *particularis* ex observatione ipsà rerum colligi posse; siquidem limitantur animalia relativè ad hominem, mineralia relativè ad plantas, et plantæ relativè ad animalia. — 3. Ex his etiam comparare possumus ideam negationis illius limitis; nam de homine negamus limitem quem de animalibus affirmamus, scilicet rationis defectum; de animalibus negamus limitem quem plantis tribuimus, scilicet defectum sensûs, et sic de vegetalibus relativè ad mineralia. — Quia autem intellectus noster abstrahendi virtute pollet, potest qualitatem quamdam particularem a se apprehensam, ex conditionibus individuantibus separare, ut illam in se et in universum consideret. Ergo potest quoque concipere 1. realitatem aliquam in genere, 2. limitem etiam in genere, et 3. limitis hujus negationem in genere. Itaque licet jam tres eos *generales* conceptus conjungere et de ente aliquo limitem omnem remove, et ita formare ideam entis alicujus illimitati, proinque infiniti.

Quinimo ipsa *invitat* nos *experientia* ad illam limitum *omnium* remotionem. Licet enim in mundo inspicere entia quædam minima, alia verò majora, alia demum maxima. E. g. oceani ac cœli spatia immensa, cum minimo ente comparata, animo exhibent aliquid summum et relativè infinitum. Quo spectaculo, et ipso intellectûs nostri *spontaneo* impulsu incitatur ad suspicandum et quærendum semper aliquid majus his quæ præ oculis habemus, scilicet et ad *removendum* ex his quæcumque imperfecta videntur, et ad

amplificandum quæ videntur esse perfectissima. Et ita fit ut impellamur ad suspicandam et cogitandam *possibilitatem* entis alicujus perfectissimi et simpliciter infiniti.

PROB. 2^a PARS, *scilicet existentiam infiniti ex rebus finitis colligi posse.*

Prope nos videmus res mundanas nasci et interire, ipsique vitæ nostræ cognoscimus initium. — Videmus etiam entia alia ab aliis ducere nativitatem; unde facili negotio concipere nobis licet necessariam entis infiniti existentiam. Quod enim initium habet, ab alio habeat necesse est; aliud autem ab alio sibi priore, donec demum deveniamus ad ens aliquod primum, absolutè necessarium et a seipso existens. Porrò in Theologiâ naturali declarabitur ex ideâ entis primi, necessarij et a seipso existentis jure merito inferri ejus infinitatem.

51. Corollarium. Ex quibus patet ideam infiniti comparari a nobis, *non per continuam finiti ad finitum additionem*, ut placuit Lockio, sed *ex absolutâ limitum omnium remotione*. Sanè, ex additione continuâ finiti ad finitum adquiri potest notio indefiniti, non autem infiniti; siquidem finitum finito additum in naturam infiniti absoluti transire haud valet. — Verùm si a finito limites *omnes* per abstractionem removeantur, jam habetur idea entis nullis finibus circumscripti, et absolutè infiniti.

52. — *Objicitur* notionem finiti fundamentum habere in præviâ infiniti notionem, nec posse nisi per eam nobis innotescere.

Sed objectio ista vana est. Nam ex dictis, finiti notio, duo tantum includit, scilicet realitatem quamdam, et limites huic realitati affixos. Porrò sub neutro respectu, notio finiti in infiniti præviâ notionem fundatur. Nam quatenus positiva, menti exhibet ens quoddam determinatum, quod sanè cognosci potest in seipso, nullâ præviâ ratione habitâ infiniti. — Quatenus autem negativa, importat quidem limites, nec tamen inducit comparisonem cum infinito. Nam ex dictis, nobis licet ideam limitis acquirere ex ipsâ comparatione rerum mundanarum uti nobis occurrunt. Quæ enim minores

sunt, limitatæ nobis apparent, si cum majoribus conferantur, quin necesse sit eas comparare cum infinito.

53. Assertio 2°: *Ex existentia et notione finiti ad notionem et existentiam infiniti assurgimus reipsa.*

Probatur contra Cartesium et recentes quosdam, qui arbitrati sunt notionem infiniti esse priorem, etiam quoad nos, finiti notione.

1° *Ratione.* Id prius a nobis cognosci debet, a quo nostra cognitio exordium ducit, quodque proprium ac directum est objectum intellectus nostri. Sed cognitio nostra exordium ducit a rebus finitis, quia incipit a sensu, ut intellectu perficiatur; objectum autem directum ac proprium intellectus nostri est natura rerum materialium, ut probavimus in Anthropologiâ (n. 86) (1).

2° *Experientiâ.* Nam ipso *infiniti* nomine commonstratur nos ad infiniti notionem pervenire ope finiti, nimirum negatione limitum qui insunt finito, sicut *immateriale* cognoscimus negatione partium quæ materiæ insunt, et *æternum* negatione initii et finis quibus res temporales constringuntur. — Porro, ut sapienter notat D. Thomas, ex modo quo res nominamus, declaratur modus quo illas cognoscimus.

Confirmatur, quia notio nostra de infinito, licet distincta (quippe ipsum ab omnibus aliis facile secernimus), tamen minus est clara et completa quàm notio nostra de finito. Porro hinc probatur ideam nostram de infinito esse *indirectam* et *deductam*, scilicet a nobis acquiri per viam ratiocinationis et remotionis, ex consideratione rerum finitarum. Finitum enim nonnisi imperfectam notionem infiniti ingenere potest.

(1) Appositè D. Thomas : « Deus non est primum quod a nobis cognoscitur, sed magis per creaturas in Dei cognitionem pervenimus, secundùm illud Apostoli : *Invisibilia ipsius a creaturâ mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* Primum autem quod intelligitur a nobis, *secundùm statum præsentis vitæ*, est quidditas rei materialis, quæ est nostri intellectus objectum. » (I . q. 88, a. 3, c).

ONTOLOGIÆ SECUNDA PARS

DE

PROPRIETATIBUS ENTIS

TRANSCENDENTALIBUS

54. Objectum hujusce partis. Proprietates transcendentales eæ sunt quæ *omni enti conveniunt et designant conceptum non designatum per solam entis rationem.*

Porro istæ proprietates *tres* numero *proprie* distinguuntur, scilicet *unitas, veritas et bonitas.* Ens enim considerari potest vel prout est *in seipso*, vel prout ad *aliud* refertur. *Si prius*, habetur unitas quæ convenit enti absolutè sumpto; *si posterius*, vel ens consideratur quatenus refertur ad *intellectum*, vel quatenus ad *appetitum*; in 1° casu veritas, in 2° bonitas enascitur.

Atqui transcendentalia *proximè* sequitur *pulchritudo*; hæc enim, tametsi ab aliquo ente per accidens abesse possit, nihilominus cuivis enti a naturâ ipsâ solet inesse; unde *latiori* sensu inter transcendentalia recensetur. De illâ igitur etiam dicendum est.

CAPUT I

DE UNITATE

Ut conceptus unitatis illustrior evadat, dicendum est 1° de unitate *proprie* sumptâ; 2° de identitate; 3° de similitudine;